

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه خوارزمی

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: مدیریت آموزشی

عنوان:

ارزیابی اخلاق حرفه ای مدیران مدارس با تکیه بر آموزه های اخلاقی و مدیریتی سعدی در

بوستان و گلستان

استاد راهنما:

دکتر عبدالرحیم نوه ابراهیم

استاد مشاور:

دکتر محمدرضا بهرنگی

پژوهشگر:

حسین رجبی

تیر ماه ۱۳۹۲

دانشگاه خوارزمی
دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی

صور تجلسه دفاع از پایان نامه

جلسه دفاع از پایان نامه آقای حسین رجبی
دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی

«ارزیابی اخلاق حرفه ای مدیران مدارس با تکیه بر آموزه های اخلاقی و مدیریتی سعدی در بوستان و گلستان»

در ساعت ۱۱ روز دوشنبه مورخ ۹۲/۴/۱۷ در سالن آمفی تئاتر دانشکده (در کرج) با حضور کمیته ای مرکب از استاد راهنما، اساتید مشاور، اساتید داور خارجی و مدیر گروه (نماینده شورای تحصیلات تکمیلی) برگزار گردید، کمیته مذکور پس از شنیدن گزارش دانشجو و چگونگی پاسخگویی نامبرده به سوالات مطرح شده در ارتباط با پایان نامه یاد شده، پایان نامه فوق الذکر را با نمره به عدد از ۱۸، ۱۷ و نمره به حروف از هجده، هفده مورد تائید قرار داد. نمره نهایی پایان نامه با احتساب نمره مقاله ۱۸ و با درجه بسیار خوب می باشد.

۱- استاد راهنما: آقای دکتر نوه ابراهیم

۲- استاد مشاور: آقای دکتر بهرنگی

۳- استاد داور: آقای دکتر عباسیان

مدیر گروه و نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

به نام خداوند متعال و سپاس از هرآن چه نعمت بی کران که بهره مندم ساخته است.

در اینجا بر خود لازم دانسته که نهایت سپاس و قدردانی را نسبت به تمام عزیزانی که در انجام این پژوهش از راهنمایی ها و مساعدت های باارزش آنان اعم از استادان محترم دانشگاه، دانشجویان، مدیران و مربیان، همچنین عزیزانی که از حمایت های معنوی آن ها، بهره مند بوده ام، ابراز نموده و توفیق روزافزونشان را از درگاه احدیت آرزو نمایم.

به خصوص از استاد گرامی **جناب آقای دکتر عبدالرحیم نوه ابراهیم** که به سبب قبول زحمت هدایت این تحقیق و راهنمایی های باارزش شان کمال سپاس و امتنان را دارم. همچنین از استاد گرامی **جناب آقای دکتر محمدرضا بهرنگی** که به عنوان استاد مشاور با راهنمایی در انجام هرچه بهتر این پژوهش مؤثر بوده اند نیز کمال تشکر را دارم. همینطور از **جناب آقای دکتر عباسیان** که زحمت داوری این پژوهش را متحمل فرمودند، سپاس ویژه دارم.

حسین رجبی

چکیده

هدف از این پژوهش، "ارزیابی اخلاق حرفه ای مدیران مدارس پسرانه شهرستان محلات با تکیه بر آموزه های اخلاقی و مدیریتی سعدی در بوستان و گلستان" بوده است. جامعه تحقیق ۲۶۳ نفر از معلمان مدارس پسرانه شهرستان محلات است که شامل ۱۱ مدرسه ابتدایی، ۶ مدرسه راهنمایی و ۵ دبیرستان است. از این میان ۲۱۸ معلم به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش گردآوری داده ها توصیفی و ابزار گردآوری، پرسش نامه محقق ساخته می باشد. آلفای کرونباخ پرسش نامه ۰/۹۱ بوده و پرسش نامه شامل ۳۸ گویه با طیف اندازه گیری ۵ درجه ای لیکرت می باشد. همچنین تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS و آمار توصیفی (جدول فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (استاندارد بازگان و همکاران) انجام گرفته است.

نتایج تجزیه و تحلیل آماری داده ها نشان داد که از دید معلمان، وضعیت اخلاق حرفه ای مدیران (منطبق با اشارات اخلاقی و مدیریتی سعدی در بوستان و گلستان) در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد. همچنین وضعیت ۴ مولفه اخلاق حرفه ای نیز به صورت جداگانه بررسی شد و مشخص شد که اخلاق فایده محور، اخلاق وظیفه محور و اخلاق عدالت محور در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد. اما اخلاق آزادی محور در وضعیت نامطلوبی قرار دارد.

کلید واژه ها:

اخلاق حرفه ای، آموزه های اخلاقی، آموزه های مدیریتی، اخلاق فایده محور، اخلاق وظیفه محور، اخلاق عدالت محور، اخلاق آزادی محور

صفحه	فهرست
۱	فصل اول: کلیات
۲	مقدمه
۳	بیان مسئله
۸	اهمیت و ضرورت انجام پژوهش
۱۱	تعریف نظری لغات و اصطلاحات مربوطه
۱۲	تعریف عملیاتی لغات و اصطلاحات مربوطه
۱۲	استفاده کنندگان از نتایج پایان نامه
۱۳	هدف کلی پژوهش
۱۳	اهداف جزئی
۱۳	سوال کلی پژوهش
۱۳	سوالات جزئی
۱۵	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش
۱۶	مقدمه
۱۸	معانی و کاربردهای اخلاق
۱۹	علم اخلاق
۲۰	حرفه
۲۲	تعریف اخلاق حرفه‌ای
۲۳	تاریخچه اخلاق حرفه‌ای
۲۴	تاریخچه اخلاق کاری در ایران
۲۴	دوران باستان
۲۷	دوران اسلام

۲۸	تاریخچه اخلاق کاری در غرب
۳۰	انواع مسئولیت های اخلاقی
۳۱	انتظارات و توقع از اخلاق حرفه ای به منزله یک دانش
۳۲	ویژگی های اخلاق حرفه ای
۳۳	اصول اخلاق حرفه ای از دیدگاه های مختلف
۳۴	اصول اخلاق حرفه ای از دیدگاه اسلامی
۴۰	مکاتب و نظریه های اخلاق حرفه ای
۴۱	مکتب سود انگاری
۴۴	مکتب تکلیف گرایی
۴۶	مکتب عدالت توزیعی
۴۹	مکتب آزادی فردی
۵۰	سعدی معلم اخلاق
۵۳	سعدی و مدیریت
۵۴	گلستان
۵۴	بوستان
۵۵	هدف سعدی از تألیف بوستان و گلستان
۵۶	پیشینه موضوع اخلاق در بوستان و گلستان
۵۹	آموزه های اخلاقی و مدیریتی سعدی در بوستان و گلستان
۵۹	تأکید بر منابع انسانی
۶۱	خودشناسی
۶۲	عدل
۶۴	رضایت کارکنان

۶۶	قناعت و اجتناب از آزمندی
۶۷	تحمل ابهام
۶۸	فروتنی و تواضع
۶۹	بخشش خطاهای دیگران
۷۰	انتقاد پذیری
۷۳	تعدیل و شکل دادن به رفتار زیر دستان
۷۵	حفظ زبان
۷۶	پرهیز از تزویر و ریا و خودنمایی
۷۷	رازداری و حفظ اطلاعات محرمانه
۷۸	تکریم پیشینیان
۸۰	توجه به زیر دستان
۸۲	تلاش و اتکای به خود
۸۳	پیشگامی در کارها
۸۴	صبر و بردباری
۸۵	پیشینه تحقیق
۸۵	پیشینه پژوهش در داخل کشور
۹۱	پیشینه پژوهش در خارج از کشور
۹۶	جمع بندی
۹۸	فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۹۹	مقدمه
۹۹	روش تحقیق
۱۰۰	جامعه آماری پژوهش

۱۰۱	نمونه آماری پژوهش
۱۰۲	ابزار گردآوری داده ها
۱۰۴	روش گردآوری اطلاعات
۱۰۵	روایی و پایایی پرسش نامه
۱۰۷	روش تجزیه و تحلیل داده ها
۱۰۸	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها
۱۰۹	مقدمه
۱۰۹	تجزیه و تحلیل داده ها
۱۱۱	تحلیل توصیفی
۱۱۱	تعداد مدارس و معلمان
۱۱۲	سطح تحصیلات
۱۱۳	سن معلمان
۱۱۴	سابقه تدریس
۱۱۵	تحلیل استنباطی
۱۱۵	بررسی سؤال کلی پژوهش
۱۱۶	بررسی سوالات جزئی پژوهش
۱۲۰	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری
۱۲۱	مقدمه
۱۲۳	بحث و نتیجه گیری
۱۲۸	محدودیت های پژوهش
۱۲۸	محدودیت های خارج از اختیار پژوهشگر
۱۲۸	محدودیت های در اختیار پژوهشگر

۱۲۹	پیشنهادها
۱۳۱	منابع و مأخذ
۱۴۴	پیوست: پرسشنامه رفتار اخلاقی
۱۴۸	چکیده انگلیسی
۱۴۹	صفحه عنوان به انگلیسی

فهرست جداول

۹۷	جدول ۱-۲. مکاتب اخلاقی و مولفه های اخلاق حرفه ای به تفکیک نظریه پردازان غربی و سعدی
۱۰۲	جدول ۱-۳. تعداد مدارس و معلمان
	جدول ۲-۳. انطباق اشارات اخلاقی و مدیریتی سعدی با مولفه های اخلاق حرفه ای از دید
۱۰۳	نظریه پردازان غربی
۱۰۴	جدول ۳-۳. مولفه های اخلاق حرفه ای و تعداد گویه های پرسش نامه
۱۰۶	جدول ۴-۳. میزان آلفای کرونباخ مولفه های اخلاق حرفه ای
۱۱۱	جدول ۱-۴. تعداد مدارس و معلمان
۱۱۲	جدول ۲-۴. سطح تحصیلات معلمان
۱۱۳	جدول ۳-۴. سن معلمان
۱۱۴	جدول ۴-۴. سابقه تدریس
۱۱۵	جدول ۴-۵. استاندارد بازرگان و همکاران (۱۳۸۶) برای ارزیابی نتایج بدست آمده
۱۱۶	جدول شماره ۴-۶. ارزیابی اخلاق حرفه ای مدیران بر اساس استاندارد بازرگان و همکاران
۱۱۷	جدول شماره ۴-۷. ارزیابی اخلاق فایده محور مدیران بر اساس استاندارد بازرگان و همکاران
۱۱۷	جدول شماره ۴-۸. ارزیابی اخلاق وظیفه محور مدیران بر اساس استاندارد بازرگان و همکاران

- جدول شماره ۴-۹. ارزیابی اخلاق عدالت محور مدیران بر اساس استاندارد بازرگان و همکاران ۱۱۸
- جدول شماره ۴-۱۰. ارزیابی اخلاق آزادی محور مدیران بر اساس استاندارد بازرگان و همکاران ۱۱۹
- جدول ۵-۱. وضعیت اخلاق حرفه ای مدیران ۱۲۷

فصل اول:

کلیات

امروزه مدیران به این نتیجه دست یافته اند که فقط با قوانین و مقررات نمی توان کارکنان و سازمان ها را اداره کرد. اجرای صرف قانون نیازمند کنترل بیرونی است که نتیجه کمی در دست یابی به اهداف سازمانی را دارد. در کنار آنها علاوه بر کنترل و نظارت های قانونی و مقرراتی (کنترل بیرونی)، نیازمند کنترل ها و نظارت های درون فردی است که چنین ابزاری «اخلاق» نام دارد. براین اساس برای اداره بهتر کارکنان ضرورت دارد که «اخلاق» در کنار «قانون» قرار بگیرد، خودکنترلی جایگزین دیگر کنترلی شود و هدف های اخلاقی به قوانین اخلاقی تبدیل شوند (انصاری، ۱۳۸۶). در این میان اخلاق حرفه ای نیز نقش راهبردی در موفقیت معطوف به آینده سازمان دارد. اخلاق حرفه ای از جمله شاخص های مهم پیشرفت سازمان ها و مشاغل محسوب می شود که می باید به طور اصولی و برنامه ریزی شده آن را وارد فرهنگ کار و حرفه کرد.

از سوی دیگر متون ادب فارسی مجموعه ای گرانبها برای پاسخگویی به بسیاری از نیازهای انسان در زمینه های اجتماعی، اخلاقی، سیاسی و غیره است. در آسمان ادبیات ایران ستاره های فراوانی درخشیده اند و سعدی یکی از درخشان ترین این ستاره هاست. بررسی دقیق و همه جانبه آثار سعدی، نشان می دهد که بسیاری از نظریات جدید مطرح شده در مباحث اخلاقی و مدیریتی، پیش تر در تألیفات و تصنیفات سعدی به خصوص در بوستان و گلستان مورد توجه قرار گرفته است. گلستان سعدی بی گمان زیباترین اثر منثور فارسی است و حکایات، تجارب و نکات اخلاقی و اجتماعی آن بی نظیر است. بوستان سعدی هم یکی از گنجینه های پرارزش زبان فارسی و یکی از بهترین گنجینه های معارف بشری است. بوستان یکپارچه معرفت ناب است. به قول هنری ماسه^۱: «بوستان در حقیقت با حکایاتی که دارد، یک حماسه ی اخلاقی است.»

این تحقیق در نظر دارد به ارزیابی اخلاق حرفه ای مدیران مدارس پسرانه شهرستان محلات با تکیه بر آموزه های اخلاقی و مدیریتی سعدی در بوستان و گلستان بپردازد.

---

^۱. Henri masse

بیان مسئله

یکی از مشکلات جامعه امروزی این است که اخلاق هیچ گاه در حوزه کسب و کار یا به طور کلی در حوزه اجتماعی و یا سیاسی مطرح نبوده، بلکه همواره موضوعی شخصی بوده است. انسان ها به اینکه راستی و درستی، خواست آنان است اذعان دارند، اما در عین حال مطالعات نشان می دهد که اکثریت مردم، معمولاً کارها را به همان درستی که از دیگران انتظار دارند، انجام نمی دهند (ماکسول^۲، ترجمه یآوری، ۱۳۸۶). در جهان پیشرفته و به ویژه آمریکا، تنها از دهه ی ۱۹۶۰ به بعد بود که اخلاق کسب و کار معنی دار گردید. این در حالی است که ابعادی از اخلاق کسب و کار در قرون وسطی ریشه ی دیرینه داشته و حتی در تمدن یونانی و رومی قبل از میلاد و حتی در تمدن مشرق زمین قبل از آن نیز مطرح بوده است (دادگر، ۱۳۸۳).

بررسی وضعیت کنونی ایران حاکی از عدم توجه جدی به موضوع اخلاق حرفه ای می باشد. در حالی که در جوامع صنعتی اخلاق حرفه ای از بالندگی و گستردگی بسیاری برخوردار است و به عنوان یک رشته ی تحصیلی در مقطع دکترای دانشگاه ها ارائه می شود (قراملکی، ۱۳۸۶). به اعتقاد جوزفسون، اخلاق گرای آمریکایی قرن بیستم و بیست و یکم، دلیل توجه به اخلاق دو نشانه بارز است: اول نقش مهم و پرمعنای رفتار اخلاقی در حفظ و بقای یک جامعه مدنی و دوم، وجود تعدادی پرشمار از نمونه های ضداخلاقی (اسفندیاری، ۱۳۸۶). اخلاق حرفه ای کوتاه مدتی است مورد توجه کشورهای در حال توسعه نیز واقع شده است. به گونه ای که تعهد کاری و حس مسئولیت در انجام مشاغل و حرفه های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را تحقق بخشیده است (انصاری، ۱۳۸۶).

علم اخلاق دانشی است که در مورد حسن و قبح و خوبی و بدی رفتار بحث می کند (شبانلی، ۱۳۸۵). اخلاق و مسئولیت اجتماعی که آن را باید و نبایدهای ارزشی- فلسفی و ملاک و معیار سنجش درستی و نادرستی رفتار شخص نسبت به خود، دیگران و جامعه تعریف می کنند، از مباحثی است که در یکی دو دهه ی اخیر مورد توجه دانشمندان و علمای مدیریت در جهان قرار گرفته و مقالات و کتاب های زیادی در این رابطه به

---

^۲. maxwell

رشته ی تحریر درآمده است. این تحول فکری که ابتدا در مدیریت های بازرگانی و صنعتی پدیدار شد، در دو دهه اخیر در مدیریت آموزشی نیز مورد عنایت قرار گرفته است (میرکمالی، ۱۳۷۵).

علم اخلاق در بحث از رفتارهای خوب و بد دو گونه رهیافت دارد: بحث نظری و کلی و بحث مربوط به رفتار عینی در واقعیت خارجی. در اخلاق نظری می توان فی المثل از بدی حسد به نحو کلی گفتگو کرد و حتی به تحلیل چیستی، علل، آثار و ابعاد آن نیز پرداخت. اما در اخلاق کاربردی (اخلاق حرفه ای) برای نمونه باید از حسد دو بنگاه رقیب و امثال آن به نحوه ی مستقل و مفصل بحث کرد. به همین دلیل در تعریف اخلاق کاربردی گفته اند: بخشی از اخلاق که به مباحث و معضلات عملی به نحو خاص و مستقیم عطف توجه دارد (قراملکی، ۱۳۸۷).

اخلاق برای مدیر همچون مشاوره ی آگاه و معاونی آشناست که مشکلات را می گشاید و مدیریت با استمداد از روش های آمیخته به اخلاق انسانی می تواند بسیاری از نابسامانی ها را سامان بخشد و شور و انگیزه را بالا ببرد، چه بسیاری از مدیرانی که با داشتن خصوصیات همانند قاطعیت، تخصص، قدرت و آگاهی های لازم در سطحی بالا قرارداداشته اند، ولی به دلیل رعایت نکردن مسائل اخلاقی در حوزه مدیریت، موفقیت مطلوب را کسب نکرده اند و در نتیجه با ناکامی روبرو شده اند (عباس زاده، ۱۳۸۵).

ماکسول (ترجمه یآوری، ۱۳۸۶) هم در این باره می گوید به گمان من، مشکلات پیش آمده برای بعضی از مدیران عامل که منجر به نابودی شرکت ها و از دست دادن مشاغلشان شده، ناشی از همین مسئله است. آنان قبل از دستیابی به قدرت، زمینه های اخلاقی را در خود تقویت نکرده بودند. با دارا بودن شخصیتی ضعیف، تصمیماتی نادرست اتخاذ می کرده و بر مشکلات خود می افزودند.

مدیریت در سازمان های امروز دیگر به قدرت فیزیکی و نیروی تحکم آمیز وابسته نیست، بلکه تا حدود زیادی به نیروی تفکر، اندیشه، شناخت و اولویت های اخلاق حرفه ای وابسته است. رهبری و مدیریت تنها با آگاهی های عمومی و تخصصی و نیز مهارت ها و تجربه ها در اجرای آموخته ها به سامان نمی رسد. عنصر دیگری که در این میدان نقش آفرینی می کند، همانا اخلاق است (واثقی، ۱۳۷۵).

و اما اخلاق حرفه ای همچون شاخه ای از دانش اخلاق به بررسی تکالیف اخلاقی در یک حرفه و مسائل اخلاقی آن می پردازد. اخلاق حرفه ای در نسبت با محوریت انسان و انگیزه خدمت به دیگران در طول تاریخ متحول گردیده است، به گونه ای که امروزه انسان در خدمت حرفه و به ابزاری در جهت اهداف صرفاً مادی او تبدیل شده است (جبل عاملی، ۱۳۸۱).

اخلاق حرفه ای در مفهوم سازی های اولیه به معنای اخلاق کار و اخلاق مشاغل به کار می رفت و امروزه نیز برخی از نویسندگان، اخلاق حرفه ای را به معنای نخستین آن تعریف می کنند. تعریف های دیگر اخلاق حرفه ای:

- شیوه های رفتاری متداول در میان اهل یک حرفه است.
  - مدیریت رفتار و کردار آدمی هنگام انجام کارهای حرفه ای است.
  - رشته ای از دانش اخلاق است که روابط شغلی را مورد مطالعه قرار می دهد (قراملکی، ۱۳۸۷).
- بیشترین نمود پیشرفت در مباحث اخلاق حرفه ای تشکیل انجمن های مختلف در مشاغل می باشد که هر کدام از آن ها به تعریف اساسنامه ها و کدهای اخلاقی مربوط به حیطه ی خود در قبال جامعه دست زده اند، اما برخی صاحب نظران اخلاق کسب و کار، آیین نامه های اخلاقی را دارای ارزش نمی دانند. آن ها معمولاً معتقدند که تأکید بیش از حد بر آیین نامه های اخلاقی ظاهرسازی است و این آیین نامه های فی نفسه در مدیریت اخلاق در محیط کار تأثیر چندانی ندارد (مکنامارا، ترجمه رضایت، ۱۳۸۵).
- در سال های اخیر، محققان و اندیشمندان در پی شناخت دلایل موفقیت و شکست منسجم ترین اجتماعات بشری یعنی سازمان ها هستند. سازمان های آموزشی هم به عنوان یکی از اساسی ترین و حیاتی ترین سازمان های هر جامعه جایگاه خاصی دارند. موفقیت چشمگیر سازمان هایی با حداقل امکانات مادی و انسانی از یکسو و شکست و فروپاشی سازمان هایی با بهترین امکانات و توانایی ها از سوی دیگر بیانگر تصمیم گیری های صحیح یا غلط مدیران می باشد (بهرام زاده و مراتی، ۱۳۸۳).

به نظر می رسد مدیریت آموزشی نیز که امروزه از اهمیت ویژه ای به خصوص در امر تربیت برخوردار است، نیاز به رعایت استانداردهای اخلاق حرفه ای دارد. خوشبختانه امروز کارهای زیادی در تدوین این اصول صورت پذیرفته است و این کدها و استانداردها در اختیار مدیران می باشد (گرین هاو، ۱۹۷۵).

بررسی نظام های مختلف اخلاقی در اخلاق حرفه ای مانند سودانگاری، تکلیف گرایی، عدالت توزیعی و آزادی فردی به عنوان عمده ترین مکاتب اخلاقی در جهان و مقایسه اصولی بین آنها به منظور یافتن اصول مشترک و متفاوت هریک و بیان انتظاراتمان از این نظام ها جهت ارائه ملاک نهایی اخلاق و جدول ارزش ها و ضد ارزش ها، علاوه بر اینکه موجب روشن شدن نقاط قوت و ضعف این نظام ها می گردد، ما را در شناخت عمیق تر علم اخلاق حرفه ای یاری می نماید (عاملی، ۱۳۸۸).

جستجوی دیدگاه های نوین در اندیشه های متفکران کهن _ و حتی معاصر _ در کشور ما آنقدرها مرسوم نیست، حال آن که در سایر نقاط جهان چنین سنتی بسیار متداول و پسندیده است. به علاوه، تعداد زیادی از نویسندگان جهان به تجزیه و تحلیل آرای اندیشمندان کشورهای غیر خودی می پردازند که نمونه بارز آن سلسله نوشته های دهه ی اخیر یونسکو است و آرای متفکران متعدد، از جمله چند متفکر کشور ما را درباره آموزش و پرورش شامل می شود. با این همه، معدود مواردی که در کشور ما چنین کاری صورت گرفته، استقبال خوانندگان از آن قابل ملاحظه بوده و این استقبال مؤید آن است که در جامعه ی ما نیز عده ی کسانی که به این بررسی ها علاقه داشته باشند، نسبتاً زیاد است (سرمد، ۱۳۸۹).

یکی از بزرگترین ادبا و اندیشمندان ایرانی که در دوره اسلامی، در باب آموزش و پرورش و مسایل اخلاقی و مذهبی سخن گفته «شیخ مصلح الدین مشرف الدین سعدی شیرازی» است (دبیرنژاد، ۱۳۶۶). سعدی را به واسطه نفوذ کلامش در اذهان و تأثیری که در زمینه های فکری و اخلاقی و رفتار مردمان داشته است، می توان متنفذترین مربی و معلم اخلاق عملی در ایران و در میان همه فارسی زبانان به حساب آورد (امامی،

این سخن سرای بزرگ جهان که گفتارش در ضمیر اغلب مردم عامی و غیر عامی نقش بسته و جزو لاینفک محفوظات آنان و بالطبع در رفتار و کردار و اخلاق آنان موثر افتاده است، از این لحاظ می توان او را یکی از بزرگترین و متنفذترین مربیان و معلمان اخلاق عملی این سرزمین در دوره اسلامی و بلکه در جهان به شمار آورد. زیرا آثار سعدی مملو و مشحون است از امثال و حکم و پند و اندرزهای عملی در راستی و درستی، تواضع و فروتنی، قناعت و خویشتن داری، سخاوت و عدالت و بالاخره توجه به فضائل حمیده اخلاقی و غیر آن (دبیرنژاد، ۱۳۶۶)

سخن های سعدی مثال است و پند
بکار آیدت گر شوی کاربند
(کلیات، بوستان، صفحه ۲۷۴)

با توجه به اهمیتی که اخلاق حرفه ای در تصمیم گیری های مدیران ایفا می کند، این پژوهش ابتدا به بررسی استانداردهای اخلاق حرفه ای مدیران می پردازد. سپس مولفه های اخلاق حرفه ای را از بوستان و گلستان استخراج می کند و میزان پایبندی مدیران مدارس را به اخلاق حرفه ای، مبتنی بر آموزه های اخلاقی و مدیریتی سعدی در بوستان و گلستان بررسی می کند.

اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

قوام و پایداری هر حرفه به عوامل متنوعی بستگی دارد. این عوامل خود متأثر از شرایط و تمایلات تاریخی جامعه است. یکی از عواملی که نقش حیاتی در شایستگی و بایستگی حرفه ها دارد اخلاق حرفه ای است. هرچند که به نظر می رسد این مفهوم پدیده ای نسبتاً نو و محدود به حرفه هایی چون پزشکی و مانند آن باشد، اما به لحاظ تاریخی، همه حرفه هایی که از پایداری و اقبال برخوردار بوده اند دارای مجموعه ای – چه مدون، چه ضمنی – از اصول کاری و اخلاق حرفه ای بوده اند (اسفندیاری، ۱۳۸۶).

مروری بر تاریخ اخلاق در حرفه ها و مشاغل مختلف نشان می دهد که در تاریخ اقوام و ملل مختلف به تناسب مشاغل گوناگون، ضوابط اخلاقی متفاوتی وجود داشته است و از ارباب آن مشاغل انتظار می رفت تا

این ضوابط را رعایت کنند. امروزه به دلیل گسترش انواع فعالیت های شغلی و صنایع متنوع و نیز روابط تجاری و ارتباطات، ضرورت وجود اصول اخلاقی برای هر حرفه ای از هر زمان دیگری بیشتر احساس می شود. چرا که یکی از لوازم پیشرفت در کار و حرفه در محیط رقابتی، داشتن ویژگی هایی است که سازمان ها و مشاغل مختلف، خود را بدان مجهز می کنند تا در مقابل رقبای خود توان عملکردی بیشتری داشته باشند (رضایی، ۱۳۸۹).

فاستر^۳ (۱۹۸۶) اهمیت و جدیت اخلاق در مدیریت آموزشی را این گونه بیان کرده است: «هر تصمیم مدیریتی زندگی انسانی را تغییر می دهد، یعنی اینکه مدیریت در درونش مسائل معنوی را تجزیه و تحلیل می کند». در عصر متناقض، متغیر، و دوگانگی اخلاقی ما فکر می کنیم که ارائه چشم اندازهای مختلف به مدیران آموزشی کمک خواهد کرد تا مسائل دوگانه زندگی حقیقی را حل کنند، مسائلی که مدارس و جامعه هر روز با آن روبرو هستند (شاپیرو و استفکوویچ، ۲۰۰۵).

امروزه مبحث اخلاق در ادبیات مدیریت جایگاه ویژه ای یافته است و یکی از ارکان اساسی سعادت در زندگی مادی و معنوی بشر، اخلاق و فضایل اخلاقی است. زیرا محاسن و معیارهای اخلاقی موجب تحکیم روابط اجتماعی می شود. برخوردهای محبت آمیز که بر اساس یک سلسله اعتقادات اخلاقی صورت می گیرد، شور و نشاط را به کالبد زندگی می دمد و زندگی فردی و اجتماعی را در مسیر تعاملی و تکامل، به کام انسان گوارا می سازد (پاتریک^۴، ۲۰۰۳).

اخلاق حرفه ای برای همه افراد اهمیت دارد، اما برای مدیران به چند دلیل اهمیت ویژه ای دارد. یک دلیل آشکار این است که رفتار مدیر معیار یا ارزشی برای کارکنان و سازمان محسوب می شود. دلیل دیگر این است که رفتار مدیران به شدت زیر نگاه های موشکافانه کارکنان قرار دارد و چون امروزه مردم به اطلاعات دسترسی بیشتری دارند، بنابراین رفتار نامناسب به سرعت شناخته و منتشر خواهد شد. در نتیجه، شهرتی

---

^۳. foster

^۴. patrick

که یک سازمان یا یک فرد ممکن است طی سال‌ها کار و ممارست به دست آورده باشد، امکان دارد در ظرف چند دقیقه به کلی از بین برود (مولانا، ۱۳۸۷).

در روزگار اخیر دیگر از جزمیت‌های کلاسیک، خبری نیست و نظریه پردازان پست مدرن، ما را به خودنگری در فرهنگ و شناخت هویت شالوده‌آسی خودمان دعوت می‌کنند. خودنگری، شمشیری دولبه است که بر اثر آن ممکن است کسانی به این توهم بیفتند که هنر نزد ایرانیان است و بس و بنابراین درها را باید به روی جهان و جهانیان بست. عده‌ای هم ممکن است با رویکردی بدبینانه دچار بی‌هویتی شوند که حرفی برای گفتن نداریم. اما آنچه در این میان می‌تواند مورد توجه هر خردمندی باشد، «خودباوری معقول» است که ما گذشته و هویت خودمان را مورد نقد قرار دهیم و ارزشگذاری کنیم، نه دچار خود-کمتربینی شویم و نه توهم. هر دوی اینها غفلت‌زا هستند، لذا باید دانست ایران یک مجمع‌الجزایر فرهنگی دارای متغیرها و پیچیدگی‌هایی است که باید جملگی را به صورت یک کل دید و در تحلیل مسائل هم باید وحدت ایران را دید و هم کثرت خرده فرهنگ‌ها را (خاکی، ۱۳۸۹).

با عنایت به دو «نامبردار گنج» «پُر دُر» سعدی یعنی بوستان مخصوصاً و گلستان، می‌توان دریافت که کمتر کسی، اصول علمی اخلاق را چنین با استدلال و ژرف‌نگری و باید گفت «سعدی وار» با بهره‌گیری از تمثیل‌های دقیق و مربوط مذاقه کرده باشد. به حقیقت «در موعظه‌های شافی را در سلک عبارت کشیده است و داروی تلخ نصیحت به شهد ظرافت برآمیخته تا طبع ملول ایشان (صاحب‌دلان) از دولت قبول محروم نماند.» بی‌شک باید سعدی را بزرگترین معلم اخلاق در میان سخنوران ادب پارسی دانست. چه در هدایت و ارشاد خلق، نقشی والا و پیامبرگونه و کارآمد و مفید داشته و با گنجینه‌های جاویدان ادبی اش در تهذیب اخلاق مردم روزگار خود و پس از آن تأثیر شگرف داشته و در ذهن و روح خوانندگان آثارش به دلیل حق‌گویی و حق‌خواهی و بی‌پروایی اش در بیان حقایق مقبولیتی تمام یافته است (مصطفوی، ۱۳۶۹).

در مقدمه مترجم گلستان سعدی که به سال ۱۸۵۸ میلادی ترجمه آن توسط دفمری به زبان فرانسه صورت گرفته می‌نویسد: گذشته از آن که کلام شیرین و فصیح و دلنشین سعدی در اسلوب خاص سخن خویش